

تورک یوردی

تورک ادب‌اندازی مرکزی هیئت طرفندره نشر اولنور.

جلد ۳

مایس - حزیران ۱۹۲۶

نومرو ۱۸

جماعت [۱]

بهر جمعیت دلهاست پریشانی ما
این همه بی سرسامانی ما

بو بیتک صاحبی بویوک وعزمکار سلطان سلیم ثانی - جماعت مفهومتک تضمن
ابتدیی معنایی یک ای تقدیر ایتمشدر . فقط مع التأسف آرقه‌سندن قوشدینی
جمعیته دلها ، عالم اسلامده حصولپذیر اولمدیغندن جماعتده تشکلی ایتمه‌دی . جماعت
دیمک برکتله‌نک باشنده مشترک حسیات وافکار طاشیایان مشترک ایده‌آل صاحبی
شعورلی برزمره دیمکدر . مع التأسف بزده بویله برزمره موجود دکلدن وناصل
اولسون ؟

یوقاریده عائله‌مزی تدقیق ایدرکن عائله تشکیلاتتمزک اجتماعی حیاتک تکیونه
قطعیاً مساعد اولمدیغنی کوردک . ایلك حجره اجتماعیه‌من عائله‌در . فقط بوججره‌لر
یکدیگربدن اوقادارمانعه‌لر اوقادار حائللرله آیرلمشدرکه آرالرنده کی مناسبات صرف
نصادفی ومیخانیکی برماهیت اکتساب ایله‌مشدر . بعضاً برقومشو دیگرقومشوایله
سنلرجه یان یانه اوطوردیغنی حالده یکدیگرینه کره ارضک ایکی مختلف قطبنده
اوطورانلر قدریبانجی قالیورلر . عائله‌لرا کثراً یکدیگرینی طانیمازلر . طانیرلرسه‌ده

[۱] بو اثر مالطه‌ده اسارت زماننده یازیلشدر .

سلاماق سلاملقله ، حرمده حرمله طائيشيرلر . آزالرنده روحى رفكرى مناسبات
تأسس ايتمز . تخمىر هيچ حاصل اولماز . بونك ايچوندر كه عائله لرك ييغيندن تشكىل
ايدن محله حياتى همان هيچ يوقدر . يكدىكرينه ييانجى قالان محله اهالىسى يكدىكرينك
احواله قارشى لاقيد ، بربرينك ألم ومسرتلردن بى خبر ، عله يه عائله ايشلرى
تنظيم ايله مكدن عاجزدر . معاصر جماعتلر آراسنده هر محله اهالىسى كندى باشه
فعال برجزء تامدر . كندىلر بونك خصوصى عبادتگاهلرى ، قرائتخانه لرى ، فقر اپرور
جمعيتلرى ، حق بمضاً مشترك اقتصادى تشبثلرى ده وارددر . بزده بونلر ك هيچ
بريسندن اثر بيله يوقدر . محله ده جامع وارسه بوشدر . اورايه رغبت ايدن ، كلوب
مشترك آيينلر احرا ايدن همان يوق كېدر . هر كس كندى درت ديوارينك آراسته
صوقولمش ، نماز و نيازى ده اوراده اجرا ايدىيور . جامعه طويلا نوب برلكده
اجراى آيين ايتمك احتياجى طويمبور . زيرا كندى همجنسلى ايله انسيت پيدا ايتمكه كى
برلشوب برابر ياشامقده كى ذوقى طويمبور . بوازوانك نتيجه سى اولارق آرتق
محله نك فقراسنى دوشومك ، احتياجلىرى آرامق ، محله اهالىسى ايله برابر بعض تشبثلر ده
بولومق هوسى هيچ طويماز . محاربه انساننده ديكرمثلر آراسنده حاربندن مضطرب
فقرامك احتياجلىرى برطرف ايتمك ايچون بوبوك مىلى جمعيتلردن باشقه هر شهر
آبرى آبرى وهر شهرده هر محله آريجه ومختلف ومتعدد جمعيتلر وتشكىلاتلر ياپيدىلر .
بزده ايسه بونك هيچ بريسى ياپيلمادى ، ياپيلمق امكانى ده يوقدى . قومشولر بىز
آچلمقدن مضطرب ايكن بز تماماً لاقيد قالدى . تكرر ايدىيورز . بونلر هب عائله
تشكىلاتمك دوغروندن دوغرويه نتيجه سيدر . عائله لرمز آچيلمادقجه آرامزده كى
مناسبات ميخايكى شكلندن كمىوى بر ماهيت اكتساب ايتمز ، تماسلرمز متقابل
روحى وفكرى انتقال حالى المزلسه بو حاللرده الى الابد باقى قالير . دينى حياتمك
آلدينى شكلده بزده جماعت حياتنك تكوننه مساعد دكلدر . دينى حيات بزده
اجتماعى نقطه نظرندن تماماً چوكمشدر . هر نه قادار دينمز جمعه نمازينك جماعتله اداسنى
بر وظيفه وديكور نمازلرك ده ينه جماعتله اداسنى مستحب سيورمش ايسه ده بوكون
بوامرلره اطاعت ايدن حق مؤمنلر ومصليلر بيله آز قالمشدر . بوسورتله هر نه

قادر بر ظاهر آ متعصب عد اولنیور سقده حقیقتده دین بزده چو کمشدر و آرتق روحلرده و قلبلرده یشامیور. هیجان تولید ایتیور. دینی بوحاله کتورن و جامعلری بوشالتان ینه دین امرینی تنظیم ایتمک ادعا سنده بولنه رق احوال روحیه بشریه دن تماماً یخبر اولاندردر. بونلر تقدیر ابدیه میورلر که انسانلری جاب ایدن و طویلایان باشلیجه عامل یافکردر یا حس. حالبو که فکر و حس تماماً جامعدن قوغولمشلردر. خطبه و موعظه لر من عصرلردن بری تکرر ایدن و اهالیجه لساناً آکلاشیلما یان معمالردن عبارت اولان عینی تقراتدر. بونلر ایسه اهلینک معنوی اضطراب و اندیشه لرینک هیچ بریسی قطمین ایدمک بر ماهیتده دکلدر. نه زمانک احتیاجلرینی دفع ایله مسائلنی حل ایدر ونه ده انسانده ابدیاً یشایان معالیات و اخلاقیات احتیاجلرینی قطمین ایلر. خطبه لر علی العموم دیکلکینلرک بیکده بریسی طرفدن آکلاشیلماز. موعظه لره کلنجه اکثریتله خرافات اطرافنده دولاشیر. بونلر عصر سعادت، خلفای راشدینی زماننک خطبه و موعظه لرندن پک اوزاقدردر. اوزمان عربجه آکلایان اهالییه خطاباً ایراد اولسان و اکثریتله ارتجالاً وزمان و مکانک ایجاباتنه کوره سویله نیان خطبه لرده اهالی یا مسائل روزمره نک شکل حله، یا معالیات دینه نک ایضاحنه و یا خود اخلاقی دساتیرک شرح و بسطنه عائد غایت استفاده لی سوزلر دیکرلردی. بوکون، ایسه زمان و مکاننک خارجنده قالمش و اهالیجه قطعاً آکلاشیله میان عینی شیلر از برلنه رک طوطی واری سویلنیلوب کیدیور. موعظه لر ایسه بتون بتون بوزولمش و پک عادی رر شکل آلاراق مسائل اخلاقیه دن زیاده اکثریتله اهلینک جهالت و تعصبنی تزید ایدن بر طاقم خرافه و حکایه لردن عبارتدر. شویله که عقل و ذکای بشر بو موعظه لر و خطبه لردن هیچ برغدا آلامیور. قلب ایسه بتون بتون اهل ایدلمشدر. برکرمه اسکیدن اجرایی معتاد اولان او حشمتلی دبدیه و رونقلی دینی آیینلر بوکون ترک اولونمشدر. دینی و ملی عیدلر منک عددلری پک محدود و اجرایی پک سونو کدر. جامعلردن خوش الحانلر، قلب بشره انبساط و یرمک السهیلر، حسیات بشریه یی

تحريرك ايله جك آينئر قوغولمىشدر. حقى صوك زمانلرده خوش لحن مؤذنلره قارشى بيله بر مجادله آچيلدى .

سانكه كريبه بر سس السهى الهامانه دها زياده ياقيشيورمنس ! باقىكز مولودلر اوقوندىنى زمان اهالى نه قادار قوشوشيور . السهيلرى نه قادار خضوع وخشوع ايله نه قادار وجد واستغراقله ديكلاه يور . ديمك اونده درونى وحقيقى برحسدينى ، معبودله راز و نياز ايتمك ، مادى اندیشهلرك فوقه يوكسلهرك مستغرق معنويات اولمق احتياجى واردر . مولود ، اونك بواحتياجنى تطمين ايدىيور . چونكه سوكلى بيغمبرنى كندى لسانده اوخشايور . چونكه ترنم ايدىلن السهيلرى كندى لسانده اولدىنى ايچون آكلايور و آكلادىنى ايچون ده بوتون موجوديتى ايله متحس اوليور . فقط زواللى اهالى باشقه زمانلرده بو هيچانلرى طويمايور . دماغى ، قلبى تطمين ايديله ميور . وايشته اونك ايچون ده جامعلر بوش قاليور . دين حياتيت قابليتتى غائب ايدىيور . اجتماعى تربىوى وظيفه سنى ايفادن كبرى قاليور . بو نقطه نظر دن اسلام ملتق قادار زواللى بدبخت برديكرى يوقر . بزم قبلر يمز بوشلقدن وجد و هيچانسزلقدن قورويوب اوليور .

بوصورتله باشقه ملتلرده اولدىنى كى بزم تاچوجقلقدن مشترك وجدلر ، مشترك هيچانلر ، مشترك حسلر تلقين ايتديره جك همان هيچ برشيمز يوقدر . ايشته بويلاجه آبرى آبرى ياشامغه ، فردى قينلريمز صوقولمغه ، كندىمىزى ايچمزدن ييكه آليشمس اولديغىمزدن آرامزده انسيت ، اجتماعيت تنم ايتيور . دينمىزك جماعت تشكيكه مساعدا برشكل آلمه مش اولمه سنك سببى ايشته بوندن عبارتدر . حالبوكه بو دين تأسيس ايدىليركن بويوك هدفلر دن بريى ده ايشته او جماعتك تشكىلى ايدى . خطبه لر ، موعظه لر ، جماعت نمازلرى ، اذان هپ او هدفه معطوفدى . فقط مع التأسف كيت كيده بزواساسى كنيشته جك يرد طارالتدق ونهايت اولدوردك . جاتلى ، متاديا انسانك مادى ومعنوى احتياجلر ينى تطمينه معطوف بردين ، جانسز ، اولو ، قورو عاتلردن عبارت اولان بر طاقم رسمى فورموللر حالى آلدى . بزده آخالقدق ،

اوده ! شیمدی یو کسلمک ایسترسهك جماعت حیاتنك اك مهم ارکاندن اولان بوطامله
اسکی روحنی اعاده ایتمهك چالیشمالی یز .

جانلی ، مادی و معنوی حیاتنك احتیاجلارینی تطمین ایدمه بیلیمسی ایچون اهاالیجه
آکلاشیله جق برلسانده ایراد اولنان خطبه لری ، موعظه لری احیا ایتلی یز . ملی
ودینی آیینلرمنك عددلرینی تکثیر ، او آیینلری خلقی جلب ایدمه جك السهیلرله
ترقیق ایتلی یز . ایشته اوزمان اجتماعیات نقطه نظرندن یاشامغه باشلار و بزده
اوندن استفاده ایدرز !

جماعت حیاتنك تنمیه سی موجب اولان عامللر آراسنده برده فلسفه ایله ادبیات
مهم بر موقع طوتیورلر . بریسی تولید ایتدیگی فکری ، دیکری ده حسی جریانلر
ایله افرادی برلشدیرر . آرا لرنده دماغی و قلبی تساندر حصوله کتیرر .
مشترك قناعتلر و هیجانلر طوغورور و بعضاً ده پك واسع معشری جریان
و حرکاتك انفلاقی موجب اولور . بویوك فرانسز انقلابنك تاریخی مطالعه
ایدیکز . میرا بودن روبسیه ره ، شارلوتته قورده یه دن مادام رولانه قادار او طوفان
کی آقوب طاشان ، طاشقینقلری ایچنده کندی عامللرینی بیله یوب محو ایدن
انقلابك بوتون قهرمانلری دولته ردن ، دیده رودن ، مونتسکیودن و بالخاصه روسسودن
ملهمدرلر . مونتسکیونك مشروطی سلطنت حقنده کی ایدمه آللرندن ملهم اولان
زیرونده نلر ، روسونك آتشین دماغندن فوران ایدن حکومت عامه آله ولری
ایچنده قهرمانجه اولیورلر . مونتانیارلرایسه بو روسور و حنك آله وینی فیشقیران
بر منفذدرلر .

« حقوق بشر » بیاننامه سی « ذات متعالی » بی تقدیس (عقل اعلا) بی تهلیل
کی بعضاً حقیقه محشم و بعضاً ده کولونج و مجنونانه شکلر آلان بوتون او حرکاتك
اساسلرینی روسسوده بولورسکز . فرانسه بی قورتارمق نیقی ایله خونخوار و جانی
مارانك قلبه خنجرینی صاپلایان کنج و کوزل شارلوتته قورده یی حضوریته
جیقان هر کسی کیوتینك بالطاسنه مسافر کوندرن انقلاب محکمه سی عننده کال

متانت و اعتدال ایله « بن دایما بر جمهوریت پرورم » دید بر تن به اوفکری جریانلر در .
 کذا مادام رولانه اولوم کوملکنی باشه طاقارکن « آه ، کوزل حریت سنک نامکه
 نه قدار جئاتلر ایشله نیور ! » سوزلرینی سویله نده عینی منبع در .
 آلمانیا یی قانتک نه پیراتیف قاته غور یقلمی ایله شیللیغ وهه که لک نظریات فلسفیه لری
 وجوده کتیردی .

روسیه ده « تولستوییزم » نامی ایله مملکتک هر طرفه پاییلشمس بر مذهب واردی .
 بو کونکی بولشه ویزم جریانک فکری جهتلری ده بر آلمان متفکری قارل مارکسک
 دماغندن چیقمشدر .

خلاصه معاصری بولوندیغمز جماعتلر آراسنده فکری جریانلر جماعت حیاتی
 اوزرینه عظیم تاثیرلر اجرا ایتکده در . فقط مع التأسف بز بو خصوصده دخی بک
 فقیرز ، همان مفلسز . بزده اسسکیدن ادبیات خارجنده فلسفه موجود دکلدی .
 فلسفه بالخاصه ادبیات صوفیه ده تبارز ایدیوردی .

فلسفه ایله خصوصی و آریجه اشتغال ایتک موداسی بزده تنظیمات دورندن
 صو کرا و آوروپاده کی فکری جریانلری تعقیب ایلک هوسی ایله باشلامشدر .

فقط هیهات ! بزده بو جریانلر هیچ بر زمان جدی و اهمیتله تلقی ایدیله جک
 بر ماهیت اکتساب ایدمه مشدر ، ملی و مذهبی بر شکل آلامامشدر . حتی منورلر
 آراسنده بیله فکری جریانلره مراق ایدنارک عمدی بو کون بیله بک محدوددر . بو خصوصده
 آوروپاده بزدن کری قالمش بر محیط یوقدر . بونکده باشلیجه سبی دارالفنون ،
 آقاده می کبی مؤسسه لک یاتماما مفقودی و یا خود بک محدود اولماسیدر . تنظیمات
 دورینی آچان رجالک بو خصوصه عائد نسیانلری ، خطالری غیر قابل عفودر .
 او ذوات بو کبی مؤسسه لک اهمیت و قیمتی لایقوله تقدیر ایدمه مدیلر . حالبوکه تجدد
 ساحه سنه آنیلان باشقه محیطلرده بونک تماماً عکسی مشهوددر . مثلاً روسیه ده بوبوک
 پترو تنظیمات و تنسیقاتک ایلک خطوه لرینه بر آقاده می و دارالفنون تأسیسی ایله باشلادی .
 او عالی فکر و عالی همت آدم آوروپایی بالذات و اوزون مدت تدقیق ایتدکن صو کرا
 اوزمانکی حیات اجتماعی سی بو کونکی بزم حیات اجتماعی مزه بک مشابه اولان

روسیه نك ، تا اساسدن تا كو كندن تنسيق واصلاح ايدلمدكجه آوروپا ايله هم مان اولاراق يوروميه جگني بر نظرده كشف ايدرك قطبي بر عزمله عائله دن باشلا يارق دولت تشيلاشه قادار هرشي يكي دن قورمه قوبولدي . واويولده ايلك آتديني خطوله لردن بريسي ده پترسبورغده بر دارالفنون و بر آقاده مي تاسيسي ايدى . پترو آكلادي كه بر ملت ، بر مملكت بر رقاليدرلر . بو قالبري جانلانديراجق تحريك ايدجك تهيج ايدجك حسلو و فكرلر اولمازسه اولوجسدرلر كي قاليرلر . ناصل كه پترويه قادار اوواسع معظم فقط جانسز ، روحسز روسيه كنديسدن اون دفعه كوچوك اولان ولاكن علم و عرفاندن بهره دار اولاراق ياشان متحرك ، تهيج ، متحسس اهستانك ، اسوه جك اللرنده بر اويونجاقدي . پترو پترسبورغ تاسيس ايدرك كندى اصطلاحنجه آوروپايه بر پنجره آچدى . واو پنجره واسطه سي ايله غرب عرفانك مبذول انواريله مملكتي تنوير ايتمه قوبولدي . پترونك تاسيس ايتديكي ايلك آقاده مينك ، همان بوتون اعضا لري ايلك دارالفنونك همان بتون معلملري آوروپالى و بالخاصه آلمانلردى . بونلردن همان هيچ بريسي دها اوزمان بك ابتدائي بر حالده بولكن روس لساني بيلميوردي . آقاده مينك بتون مذاكراتي دارالفنونده كي تدريساتك همان كافه سي المانجه اوليوردي . فقط پترو بيليوردى كه بوكي مؤسسه لر مهرانكي بر مملكتده وجودده كي قلب و دماغ مشابه سنده درلر ، واو عضولرك وظيفه لريني ايفا ايدرلر . بو مؤسسه لردن طاشوب آقان فكر و حسك نورلري وجودك بوتون اطرافه سرايت ايدر . واوكا هر كون يكي تازم لك ، يكي حيات ويرر . اوبيليوردى كه بر مدت صوكره عيني آقاده ميده عيني دارالفنونده روس لساني حاكم اولاجق و هم ده هر كون ترقى و تمالي ايدجك و بر كون آوروپانك اهمه لسانلردن بريسي اولاجقدر . وفي الحقيقه دها بر بطن كچمه دن لومونوسوف كي روس عالم وادبيلري يتيشدى . ايكي بطن صوكره ايسه بوسكينلرله له رمانتو فلر ظهور ايدرك روس لسانه دنيا نك اك مكمل لسانلري قادار رونق ، شطارت و سلاست و يرديلر . عيني زمانده پترسبورغ و موسقو واده ديكر شهرلرده يكي دارالفنونلر طوغور مش بر جوق روس علماسي يتشمش ، آقاده مي

ایسه روس لساننه اسکی یونان روما ، فرانسز ، آلمان ، انگلیز ، اسپانیول ایتالیان مفکره لرینک بوتون محصوللرینی نظم ونثر اولاراق ترجمه ایدمک روس ادبیاتی اوج اعلایه چیقارمشلاردی . داها بر بطن صوکره تورکینفلر دوستیه وسکی لر ، تولستویلر حقوقچی مارتنار کیمیاجی مهنده لیفلر ، بتون دنیایی حیرتله سوق ایدیورلردی . مع الأسف بزده نه تنظیلات دوری بوکبی مؤسسه لرك اهمیتنی تقدیر ونه ده اوننی تعقیب ایدن دورلر آرتق تقلید ایتمکه مجبور اولدیغمز مدینتک جان منبعنی کشف ایدرک اوندن حیات آلمق طریقنی التزام ایدم بیلدیملر . بتون دقت مأموریتشدیرمکه حصر اولوندی . بز آکلایه مدق که مأمورلر برر مانیوه له دن باشقه بر شی دکلدرلر . اساسلی منتظم و آهنگدار بر صورتده ایشلیه جک برما کنه قورولمادن ، مانیوه لاریک هیچ بر اهمیت اولمایه جنی درکاردی .

ناصل که یوز سنه لک تجربه دوریمز بو حقیقتی بز پک آجی ، پک آغیر درس لرله اثبات ایتدی . لیکن بودرس لر بیله بزی حالاده انصاف و مروته دعوت ایدم مدی . محاربه انساننده ایی کوتو آز چوق قورولمش اولان بردارلقون متار که انساننده ایش باشنه کلش اولان دیگر بر فرقه طرفندن صرف کندیسندن اول کلش اولان فرقه نك اثری اولدیغندن محو ایدلدی . ایشلمکه باشلامش ، علمی حیاته آلیشمق اوزره بولنان دارالمساعیلری سوندیردی . کورسیلری قالدیردی . پک چوق فداکارلقلرله ترتیب ایدلمش اولان کتبخانه لری داغیتدی . بر زمانلر ایران پادشاهلرینک کندیلرندن اول کلش اولان حکمدارلرک اثرلرینی متلا کاروانسرایلرینی چشمه لرینی وحق خالیلرینی بیله تخریب ایتمش اولدقلرینی ایشیتتمشدم . بن اوزمان بوکبی وحشی و حیوانی حسیاتک انسانده موجود اولدیغنه اینانموردم . فقط بوکره استانبولده صرف فرقه احتراصاتی ایله یاپیلان تخریباتی کوردم . شرقد بر طاقم انسانلرک هرشی یاپه بیله جکلرینه آرتق ایمان ایتدم .

علمی مؤسسه لرك مفقودیتی سایه سنده بزده علمی ، فنی و بناء علیه فکری و فلسفوی جریانلر و بوجریانلرک تولید ایتدکلری فکری تساندلر و معشری هیجانلر

وجود پذیر اولامامشردر . فکری مذهبلك ویردکلی شطارتلر، انبساطلر بزدہ مجھولدر . بر قانتیزم ، بر هه زه لیانیزم ، بر پوزیتوویزم ، بر داروینیزم مجادلہ لری و بوجادلہ لری اطرافندہ تشکل ایدن فکری زمرہ لر بزه تماماً بیانجیدر .

صوک زمانلردہ هزار فلک قیلندن و آما تور صفیلہ آوروپا سفرہ سندن نوالہ چین اولارق آلدیغمز « فلسفہ » و آندیغمز « فیلسوف » امضالری جانبازلقدن باشقہ برشی افادہ ایتمہ مشدر . فرقہ احتراصاتہ آلت واک عادی غایہ لک استہدافہ معطوف بولنان بوکبی فلسفہ لر بزدہ هیچ بر زمان بر مسلک بر مذهب ماہیتی اکتساب ایتمہ مشدر . اطرافلرینہ زمرہ لر طویلایہ رق جدی مناقشہ لر ، فکری مطالعہ لر تولید ایدہ مہ مشدر . بناء علیہ نہ کنجلیکدہ بر ایمان و ہیجان ونہدہ اختیارلقده بر خصومت و اعتراض ایقاع ایلمہ مشدر .

بویلمہ فکر آ طور غون بر حیات یاشایان بر محیط ایچندہ طبیعیدر کہ Société دیدکلی یعنی معین و مشترک فکرلری ، ذوقلری و هیجانلری طاشیان بر کتله تشکل ایدہ مز . یوقاریدہ طویلایجی و برلشدیریجی عامللر آراسندہ برده ادبیاتی ذکر ایتدک . محرر و شاعر یالکز کندی روحنک دکل ایچندہ بولوندیغی معاصر جماعتک روحی اهتزازلرینکدہ معکسیدرلر . تعبیر آخرلہ ادبیات حیات در ! زمان و مکانلہ برابر یورور . حق اوئلرہ معکس اولمقلہ قالماز . اونلری ایلری یه سوق ایدر . یکی فکرلرک ، حسلرک ، و تمایلاتک انتشار و انکشافہ سبب و واسطہ اولور . و بوسورتلہ ادبیاتک اک بویوک فضیلتی اولان تربیوی تأثیرینی محشم بر صورتدہ اجرا ایدر . بزم اسکی ادبیاتدہ حیاتہ عائد بویوک برشی بولاماز سکز . ذاتاً حیاتی بالخاصہ موضوع اتخاذ ایدن ، حکایہ ، رومان ، تیراژہ دی ، قومیدی و سائرہ کبی اشکال ادبیہ اودر ادبیاتمزہ همان تماماً بیانجیدر . حاکم اولان شکللر قصیدہ ، هجو و غزلدر . فی الحقیقہ تا اسکی فارسی ادباسندن بری خسرو و شیرین ، فرهاد و شیرین ، لیلہ و مجنون ، اسکندر نامہ کبی رومانسی بعض آثار موجوددر . فقط بونلرک عنوانلری بیلہ حیاتدن یک اوزاق اولدقلرینی کوستریور .

آرالرنده برقاج عصرلق زمان مرور ايتديكى حالده مختلف عيطلره منسوب شاعرلر، محررلر عيى موضوعى آلمش و حيات دكل خيالخانه لرنده قورمش اولدقلىرى پر عشقى و او عشقى طاشيان تماماً موهوم و خيالى انسانلرى تصوير ايدە ككشلردر . فظامينك ليلا و مجنونى ايله فضولينك ليلا و مجنونى آراسنده نه فرق وارد ؟

ايشته حياتدن بويلهجه تجرد ايتمش اولان بزم اسكى ادبياتمزه نه كنديسى حياتدن متأثر اولمش ونهده حيات اوزرينه تأثير اجرا ايدە بيلمشدر . باشقه ملتورده اولدينى كېي ادبياتمزه بر مجموعه افكار و حسيات اولامامشدر . انقلاب كبرى تدقيق ايدنلر بو معظم و تاريخ بشرى آلت اوست ايتمش اولان واقعه يى اون سكزنجى عصر فرانسىز ادبياتىك تأثيرينه عطف ايدىيورلر .

كوزومزك او كنده جريان ايدن امثالسىز روس فيرطنه سىك ، قاصيرغه لىرى هيچ شبهه يوق كه تولستويلىر ، غوركىلر حاضرلامشلدردر . ادبيات اسلاميه ده بوكا ممائل برشى آرامق عبثدر .

فى الحقيقه مرحوم نامق كمال اوجهانشمول روحى ايله بو خصوصه ده عظيم انقلاب ياپدى . ادبياتى حياته ياقلاشديردى .

اشكال ادبيه نك حياتله علاقه دار اولان بتون اقسامى ادبياتمزه صوقدقدن باشقه اونلرى موضوع و تمايلات اعتباريله ده حياتلاشديردى . ايشته يالكىز اوندن صوكره در كه ادبياتك او يونجاق ، اكلنجه اولمدينى و بالعكس غايت جدى ، غايت مهم بر عامل روحى و اجتماعى اولدينى آكلامغه باشلادق . ايلك اولاراق شرق ده آكلادى كه آثار ادبيه حياتله علاقه دار اولورسه اجتماعى نقطه نظر دن اك قوتلى اك مقتدر بر محرك و بر مربي اولور . قلم و كاغدن باشقه الده هيچ بر شى اولميان ياريم آج ، يارم چيلاق بر محرك آتئين الهاماتى او كنده اك جبار مستبدلر سرفرو ايتمكه باشلار واك درين واك كوكلشمش تعصبلر ، اعتقادلر ييقليير . استانبولك هجرا كوشه لرندن بريسندە و بلكه سونوك بر موم او كنده يازلمش بر بيت طربزونده كننجلى قيامه سوق ايدر واستبدادك كوكى تيتور .

فقط نامق کلاک السی دهاسی ایله آچیلش ویا لکیز عثمانلیلری دکل بلمکده
بتون اسلام شرقی احیا ایده بیلجک بر جریان آلمش اولان او معظم دور
[بو کون آذربایجان کیدیکز، هراوده نامق کلاک « واپلا ، سنی چرچیوه ایچنده
دیواره آصیلش کورورسکز] پک اوزون سورمه دی . فی الحقیقه اونک قبول
ایتمش اولدینی اشکال ادبیه ، طرز وروش یاشادی . فقط اسکی زمانسز و مکانسز لقه
واسکی جانسز لقه ینه دالدی . ایچنده بولوندینی محیطی مشاهده ایدوب اوکا معکس
اولمیدیندن موضوعلری اکثریتله صنی ، تصویرلری ساخته در .

نامق کلاک یولی هبیچ اولمازسه ایکی بطن تعقیب ایدلمش اولسایدی هبیچ شه
یوق که بو کون کرک ماضیمزو کرک ایچنده یاشادیغمز حیات آثار ادبیه ده عکس انداز
اولاجقدی . حالبو که بو کون عثمانلی و بالخاصه تورک حیاتی ادبی اثرلر مزده آرامق عبثدر .
بر تورک کویلو سنی ، بر تورک تجارینی ، مأمورینی ، صنعتکارینی ، معلمی ، سیاسی سنی ،
عمله سنی ، قیزی ، آنه سنی ، زوج سنی متفکرینی ، انقلابچیسینی ، کنجینی ؟
بولرک درد لرینی ، آرزو لرینی ، فکر لرینی ، امل لرینی تورک ادبیاتنده کوردیکز می ؟
زمانسزلق ادبیاتمزه حاکمدر .

بی رنج کردم درین سالسی
عجم زنده کردم بدین فارسی

دی یه رک ملق ایچون نه یایدینی ادراک ایدن فردوسی به شهنامه یازدیران
عمود غزنه وینک روحنده کی « تورک بیکانه لکی » حالا ایچیمزده طاشیور .
روس ادبیاتنه دقت ایدیکز . روس روحنی ، روس ایده آلزمینی یاپان شو
ادبیاتدر . روس قادینک یوکسکلکی روس کنجلیکنک ایده آلیستلکی هر
کسجه تقدیر ایدلمکده در . حالبو که هنوز بویوک پترو زماننده روس قادینلری
بتون شرق قادینلری کی « نهرم » لره حرملره قیامش ، جماعت حیاتندن محروم
نیم حیوانی بر موقعه ایدی .

لکن پوشکیندن باشلایه رق غریبویه دووه ، تور کینه ، تولستویه ، غورکی به
 قادار روس ادباسنک کافه سی بوروس قادینلرینک روحلرنده ، قلیلرنده ادخال
 ایدلمش اولان بی پایان فضیلتلری کشف ایدرک تاثیرلرنده ، لیزالرنده ، برنامو دجلر
 ادعا ایتدیلر . بوانمو دجلر قادینلق ایچون ، قادین فدا کارلنی ، قادین صداقتی ، قادین شفقتی
 قادین حریتی ، قادین محبتی ایچون برر اورنک اولدیلر . و حیانه تقلید ایدلدیلر .
 کیت کیده اولجه خیال اولان بر تیپ بودفمه صرف ادبیات سایه سنده برر حقیقت
 شکلنی آلدی . کذا بتون دیگر مفکوره لرده حیاندن آلتارق حیانه اطافه
 اولوندیلر .

تور کینفک همان بتون رومانلری ، غور کینک اکثر آثاری ، روس کنجلیکنک
 روحنده کی انقلاب تمایللرینی ، استبدادله چارپیشمق آرزولرینی ، تعبد زنجیرلرینی
 قیرمق ، حرصلرینی تحلیل ومنهیلایست دنیان تیپی یاراتمغه حصر ایتمشلردر . لهنین
 حقیقت حالده مفکوره وی ادبیاتک معنوی مخدومیدر .

هیاهات که بزم ادبیاتمز هیئت عمومیه سی اعتباریله نامق کالدن سوکرا بوکی
 جریانلره ییانچی قالمشدر . بزده بایقوشدن قورقان بر ارککله ، شمشکدن
 باییلان بر قیز آراسنده کی عشقک جانشز بر محیط ایچنده واینلر آراسنده جریان
 ایدن اوزونتولی ماجراسی ، ویاخود فاحشه ، راقی و مزه ایله محاط قبا بر شهوت
 تصویر ، ایشه موضوعلر ! تاجره فاجره بونوع ادبیاتمزک اک بارز بر نمونه سیدر .
 طبیعی در که بوکی ادبیات اوزرنده تربیه ایدلمش بر بطن نهایت رفیع جوادلری
 یقشدیرر .

اسکی ادبیاتمزده حیات یوقدر . صنعت ، طبیعتده کی حنه تماماً ییانچی قالمشدر .
 اونی حس و ادراک ایده مه مشدر . ذاتاً اونک تقلید ایتدیکی عربی و فارسی ادبیاتمه
 طبیعت و حیات تماماً ییانجیدرلر . اسکی ادبیاتمزده حیاتی و طبیعی تصویر ایدن برنک
 حقیقی لوحیه تصادف ایده مزسکز . یکی ادبیاتمز بو خصوصده آوروپا ادبیاتی
 تقلید ایتمکه قویولدی ایسه ده ینه حقیقی تصویردن پک اوزاقدیر . کرک شمره

و كرك نژده طيبي حياتك اراڻه ايتديكي لوحه دن زياده او لوحه نك ايڻاع ايتديكي
حياتي تصوير ايدييور . حالبو كه حيات و طييعي كوره بيلمك ، اونلرده كي آهني
و موسيقي بي ادراك ايده بيلمك بر حادته نك بزم روحز اوزرنده ايڻاع ايتديكي
تأثيرلري تصوير ايتك دكلدر .

اكر بوتون پارس و پارسك تاريخي ريوزندن قالقوب يالكز ويقتور هوغونك
Notre Dame de Paris ايله زولانك Vent de Paris, Paris نام اثرلري قالمش
اولس يدي ينه بز پارسك كرك قرون وسطى و كرك ازمنه اخيره ده كي حياتي حقنده
تام يرفكر ايدينه بيليردك . سوقاقلرن دن ، معماريسندن طرز تلبسندن و قزيشندن
باشلا يه ورق كايسالرده كي آينلرينه ، هاللرده كي كوتى صايجيلرينه قادار خيالاً كوره -
بيليردك . بو خصوصده روس وانكليز ادبياتي او قادار ايلري كيتمشدر كه روسيه ده
وانكلزده تصوير ايدله مش ، جانلانديرلماش تك برنهر ، تك براورمان ، تك بر
ستپ ، تك بر حيوان تك بر انسان و طرز حيات براقه مشلردر .

بو كبي تصويرلر كرك تهستنيك و كرك اجتماعي نقطه نظر دن تربيه وي تأثيرلري
عظيمدر . بو تصويرلر عادي كوزله كوروله ميه جك كوزللك لر اراڻه ايدر . قاره
اوپلري او قوركن يانندن لا قيد كچرك هيچ دقتي جلب ايتمه يه ن حادته لرده نه قادار
آهنگ و موسيقي اولديغي آكلامنه باشلار يا واش يا واش كنديسي ده كوزللكلري
كورمكه ، كشف ايتمه قويولور . روحى ، قلبي يوكملير . تعالى ايدر ، رقت ،
ايجه لك حاصل اولور . ديكر طرف دن تصوير اولتان لوحه لرده كي كوزللكلر
يلاختيار قارنده بولوحه لره قارشى بر محبت ، بر مېر بوطيت توليد ايدر . بو خصوصده
ادبيات سحركار بر عاملدر . بكا ايلك اول قافقاسيه يي سوزيرن قافقاسيه نك
كوزللكلري آكلا تان له رمانقوفله پوشكينك تصويرلري اولمشدر . وكذا قافقاسيه
كويوسنه ، اونك صاف و تميز حياتنه قارشى ايلك حسي مېر بوطيتي ينه بو محررلر
اثرلري اويانديرمشدر . وطن محبتى ، وطن عشق ايشته بويله درغار ، بويله كسب قوت
ايدر . بو عشق و محبت ، تلقينادن ، ذهني تاثيرات دن زياده حسي تربيه ايله تكون ايدر .

آلمانیان کچر کن آلمانیان کی چام اور مانلقرینک کثرته ، تمیز لکنه ، آغاچلره قارشى کوجوک چوجقلر طرفدن بیله ابراز اولنان مربوطیتہ خبرت ایدیوردم . یانمدکی آلمان : « افندم ، بوحسیاتی بزم شاعر کوته تلقین ایتشدرد ! » دیدی . کوریدیورسکز ادبیات آغاچندن انساننه قادار هرشی یکدیگرینه سودیریور . ربط ایدیور کوزللاکلرینی کشف ایدیور . آرالرنده عظیم و درین بر مربوطیت حصوله کتیریور . بزم ادبیاتمیز - بوقدرتدن محرومدرد . ندیمک آباد یاخود کوکصو حقنده یازمش اولدینی بر قاج بیت حالاده اورالره کیدنلره اویرلره قارشى خصوصى بر رقت احساس ایتدیریورمی . آه نه اولوردی بزم ادبیلر مزده تورک کوینک ، تورک کویلوینک ، تورک کینجینک ، تورک قیزینک معنوی کوزللاکلرینی آچوب دو کسیدیلر اونلره قارشى مربوطیت ، رقت ، محبت پرورده ایتدیره بیاسیدیلر .

یوقاریدن بورایه قادار تعداد ایده کلدیکمز نقصانر ادبیاتمیزی علی العموم تربیه وی فضیلتدن محروم ایتدیرمشدر . نایق کمال و پیرولری استثنای ایدلک شرطیله ادبیاتمیز وظیفه اجتماعی - سی معکس برطرزده اجرا ایده کلشدر . بو خصوصده نامق کمال دورندن صوکرایکانه استثنای تشکیل ایدن قسم تورکچی تسمیه ایتدیکمز ادبیاتدر . ذاتاً تورکچیلر معنای نامق کمالک معقبی درلر . آراده کی فاصله کالده تورکچیلر ده عینی نسبتده بیکانه در . ادبیاتده کمالک روحنی احیا ایدن اولک مسلکنی تجدید ایدن تورکچیلر در . فاصله دورینک - شکله رغماً اسکی ادبیاتله معنای رابطه سی نه قادار ایسه - تورکچی ادبیاتنکده ینه شکله رغماً معنای نامق کمال دوری ایله رابطه سی اونستده در . نایق کمال ، سکتہ اسلام و وطن عشقنی صوقدی . روحلره بو عشق حسی ، اهتزارلرینی تلقین ایتدی . تورکچیلر ده ینه عینی زمین اوزرنده یوروپهرک کنجده تورکلک و وطن عشقنی تلقین ایتکده درلر . تورکلک و وطن موضوعلرینی سود بر مکده درلر ، بونقطه نظر دن تورکچی ادبیاتی عموم ادبیاتمیزک محروم اولدینی ستون خصوصاتی نوم حالده اولسون احتوا ایدیور . بو ادبیان مفکوره جیدر . چونکه آلدینی موضوعی ایده آلیزه ایدیور . ملی در - چونکه موضوعی

تورك حياتى در ، تورك وطنى در . طبيعتى در چونكه طبيعى سومكه سوديرمكه باشلامشدر .

بورادن با كونه وبا كودنده تور كستانك تا اورته لرينه قادار بوتون تورك قىليرنى برلشديرن ، عيى اهتزازلرله ضربان ايتديرن ، توركك دردليرنى ، مسرتليرنى فقر و احتياج ليرنى و متواضع حياتليرنى ترنم ايدرك يكديكرينه قارشى بر مربوطيت ، برقت تاسيس ايدن درت محرد كورييورم : نامق كال محمدامين ، عاكف و رشاد نورى بككر . آذربايجان اولرنده « واويلا » ايله « بن بر توركم » « بلبل » ايله « چالى قوشى » يان يانه طور ييورلر و عيى فكرلر ايله عيى حسلر توليد ايتمكده درلر ! بر شاعرى بر محردى تقدير ايتك ايچون ادب يانه اجتماعى ر حادثه نظرى ايله باقان بجه بوقادار كافيدر . اما ظريف و ايجه افنديلر شاعر دن پارلاق تشبيهلر ، زنكين قافيلر ، غير منتظر بجازلرله ، خسته بر قلبله ، خسته بر روحك ، كوش غرو بى قارشيسنده مرضى استغراقلرينك تصويرى طلب ايد ييورلر مش . بن كندمده بواحتياجى طويميورم و ظن ايد رسه م يوزده طقسانى ده طويميور . ذاتاً بوكى لر آراد قلرى شعرلرى مبذولاً بولا جقلر . توركك عصرلردن برى استبداد آلتنده از يلمش روحى ، ظلم و جهالت ايچنده يوار لاش حياتى ، كندينه يول كوستره جك ، اميد ويره جك ، ايمان تلقين ايدم جك بر رهبر آرايور . بورهبرلكى كيم اوزرينه آليرسه او كا متندار اولور .

صوكى وار

آغا ارغنى احمد